

IKT og lokaldemokratiet: Populærvitenskapelig rapport

a) Oppbygning av forskningsbasert kunnskap om hvordan IKT inngår i og endrer vilkårene for demokrati. Dette prosjektet er spesielt rettet mot lokaldemokratiet fordi det trengs nye studier av dette styringsnivået påvirkes av ny teknologi. I prosjektet søkes det kunnskap om hvordan IKT inngår i det lokale offentlige rom og hvordan vilkårene for deltakelse, diskurs og påvirkning fra innbyggerne endres, og kunnskap om hvordan IKT påvirker og endrer vilkårene for politisk engasjement. Prosjektet skal også bidra til å evaluere og utvikle IKT-baserte tiltak for utvikling av lokaldemokratiet.

b) Forskningsspørsmålene:

Skaper tilgangen til IKT både blant politikere, i kommuneadministrasjonen, i media og blant innbyggerne et nytt virtuelt offentlige rom? Er denne nye offentligheten i så fall komplementær eller konkurrerende med de "gamle" offentlighetene?

Bidrar fenomener som e-engasjement og e-forvaltning til å styrke, eventuelt svekke de folkevalgtes stilling? Fører økt bruk av IKT til at kommuneadministrasjonen overtar deler av politikernes funksjoner og roller?

c) Prosjektet bruker en rekke ulike metoder og datasett. Her er en oversikt:

- Fire casekommuner: Førde, Stavanger, Drammen og Tromsø
- Intervjuedata – politikere, administrasjon, lokale medier, nettdebattanter. Ca 65 kvalitative intervjuer
- Surveydata – utvalg av befolkningen i casekommunene (N=1275), politikere i casekommuner (N=100) og landsomfattende politikersurvey (N=750), ordførersurvey (N=270), rådmannssurvey (N=238). Korte, skriftlige intervjuer med litt over 1000 skoleungdommer.
- Innholdsanalyser av kommunale nettsider og nettdebatter i lokalaviser.

De kvalitative intervjuene er analysert ved hjelp av metoder hentet fra tekst- og dokumentanalyse, mens surveymaterialet er analysert gjennom statistiske metoder som tabellanalyser, regresjon m.m..

d) Det underliggende spørsmålene for prosjektets første problemstilling er om digital kommunikasjon styrker lokaldemokratiet, og i så fall på hvilke måter? Dette har vi i første rekke undersøkt ved å se på kontakten mellom folkevalgte og velgere gjennom epost, bruk av hjemmesider og nettdebatter. De første resultatene tyder klart på at e-post er blitt en viktig kommunikasjonskanal mellom innbyggere og folkevalgte, og de folkevalgte har stor tillit til e-postmediet, men mindre tillit til kommunikasjonen som skjer i elektroniske nettdebatter (e-debatter).

Noen funn i kortformat:

Nettdebattene som nytt forum for debatt:

Nettdebattene foregår i de tradisjonelle mediene, ikke på kommunenes hjemmesider: Kommunenes nettsider har i noen tilfeller debattforum, men det er lite eller ingen aktivitet på dem.

Kjønn og utdanning har betydning for deltakelsen på nett og i tradisjonelle medier:

- Yngre, politisk aktive menn
- Eldre, politisk aktive menn med høy utdanning skriver leserbrev
- Politikere deltar i debattene
- 40 prosent av de som deltar i nettdebatter skriver også leserbrev

Tilgang er et mindre problem enn deltakelse og synlighet

- I prinsippet tilgjengelig for alle som har Internett, dvs ca 80 prosent av befolkningen, mens ca 70 prosent sier at de bruker det.
- Færre eldre enn yngre har tilgang
- Nettdebattene er synlig bare for en liten del av befolkningen, og en noe større del av politikerne, i begge grupper er det flere i Stavanger enn i Drammen
- Nettdebattene er mindre synlig enn leserbrev

Påvirkning av den lokale meningsdanningen:

- 20 prosent av de som leser nettdebattene mener de lærer mye av det
- En del politikere mener det er viktig å følge med i nettdebattene for å vite hva folk er opptatt av
- 34 prosent av politikerne i casekommunene har brukt argumenter fra nettdebatter i politiske diskusjoner
- Journalistene tar ikke nettdebattene seriøst og refererer så å si ikke

De foreløpige konklusjoner om nettdebattenes betydning er at den er nokså åpen, lite synlig, men at de kanskje noen innflytelse på meningsdanning og dagsorden, spesielt ved at de leses av politikere.

Kontakt mellom politikere og velgere

- Det er først og fremst *ordførere som har den mest utstrakte, og hyppigste, kontakten* med ulike aktører i kommunen og lokalsamfunnet.
- 92 prosent av ordførerne sier at de daglig/ukentlig har kontakt med innbyggere via tradisjonelle kanaler.
- En betydelig del av kontakten går også via *e-post, hele 58 prosent* av ordførerne oppgir at de daglig/ukentlig er i kontakt med innbyggere via e-post.
- Rundt *halvparten av ordførerne har tilsvarende kontakt med interessegrupper og foreninger, og her er e-post nesten sidestilt med tradisjonelle kanaler.*
- Andre lokalpolitikere har ikke like hyppig kontakt med innbyggere, og her ser man en mye større forskjell i bruken av kanaler.
- Mens 72 prosent oppgir at de daglig/ukentlig har kontakt med innbyggere via tradisjonelle kanaler, oppgir bare en femtedel at denne kontakten skjer via e-post.

Oppsummert finner vi at digital kommunikasjon bidrar til bredere kontaktflate og økt kontakt mellom politikere og folkevalgte i kommunene. Digitale kommunikasjonsformer kommer i tillegg til de tradisjonelle, og erstatter ikke de "gamle". Med utgangspunkt i dette kan vi si at epost og hjemmesider er blitt integrerte kommunikasjonskanaler i lokaldemokratiet, men brukes i mindre grad enn tradisjonelle kanaler.

Når det gjelder fordelingen i befolkningen finner vi (som forventet) digitale skiller mellom grupper, men *alder* har overraskende liten effekt på bruk av IKT. Det er overraskende gitt den oppmerksomhet forskjeller mellom aldersgrupper i bruk av IKT har tiltrukket seg, men kan kanskje forklares ved at det ikke er en skillelinje mellom *de som er politisk aktive*. Det virker som om politisk aktive uansett alder bruker IKT.

e) Lokaldemokratiet er en dimensjon i endringen av demokratiske styringsformer innenfor og utenfor statenes grenser (e-government, e-governmentality, nettverkssamfunn) som utfordres av teknologiske endringer. *IKT og lokaldemokratiets* (ILD) resultater er derfor mest interessante i en større, komparativ sammenheng. Studier fra Danmark i regi av MODINET-prosjektet ved Københavns Universitet støtter noen av våre funn: IKT er i ferd med å bli fullt integrert i lokaldemokratiet, men brukes foreløpig mindre enn tradisjonelle kommunikasjonskanaler. Både MODINET-prosjektet og ILD har stilt spørsmål om hvilke demokratimodeller som er best tilpasset bruk av IKT, og har lett etter svar på dette i *bruken* av nye medier. Likevel er det ikke lett å gi enkelt svar på sammenhengen mellom demokratiutvikling og teknologiutvikling. Analyser av demokrati og ny teknologi legger ofte et diskursdemokratisk eller deltakerdemokratisk perspektiv til grunn, men vi finner få indikasjoner på at ny teknologi i seg selv øker deltakelsen eller bedrer kvaliteten på den demokratiske samtalen. Kontaktflatene mellom politikere og velgere blir mer omfattende, men det er også slik at de som i utgangspunktet er mest politisk aktive også utnytter ny teknologi bedre enn de som er mindre politisk aktive. Det er også nokså klart ut fra våre funn at *ordføreren* har en sentral rolle i forhold til IKT, både som mottaker og avsender av meldinger fra alle typer av organiserte og uorganiserte interesser, og at dette kanskje også gir den rollen en forsterket plass i det lokale politiske nettverket. Det vi derfor kan stille spørsmål om, med støtte i våre egne data så vel som i teori og for eksempel de danske undersøkelsene, er hvorvidt innføringen av IKT er til fordel for utviklingen av det vi kan kalle nettverksdemokratiet og til ulempe for det tradisjonelle konstitusjonelle demokratiet? Resultatene både fra undersøkelsene av hvem som deltar i nettdebatter og av ordførernes utstrakte kontakt med interessegrupper kan tyde på dette. Det er de organiserte interessene og de allerede på politisk aktive som ser ut til å hente ut mest av gevinsten med IKT.

Vi tror kunnskapen fra ILD er interessant for alle som er opptatt av hvordan demokratiet utvikler seg i samspill med ny teknologi, det være seg lokal- og andre politikere, kommuneansatte, forvaltningen og selvsagt andre forskere. Men vi tror også at helt vanlige velgere og borgere kan ha nytte og interesse for mer kunnskap om dette. Tross alt er lokaldemokratiet den nærmeste politiske arena for de fleste.